دوازده وانه بۆ منالآن

و

چەند شیعرێکی قەدەغە

چاپی یەکەم ـ بەرلین ـ ١٩٩٧

پێشەکی

(دوازدە وانە) لە نێوان ١٩٦٩ ـ ١٩٧١ دا، لە هەولێر و گوندی کەندالّ نووسراوە.
یەکەم جار، ڕۆژی ١٩٧٢/٣/٢٢، لە فێستیڤالّی شیعری کوردی، لە شاری کەرکووک خوێنراوەتەوە.
چارەنووسم، چ وەک شاعیر چ وەک مرۆڤ، چ بەلای باشەدا، چ بەلای دەردوبەڵای دنیادا، تا ڕادەیەکی زۆر دەرەنجام و دارشتەی ئەم شیعرەیە. دەمەوێ بڵێم: ئەگەر ئەم شیعرەم نەنووسیبا، کە نووسیشم چارم نەدابا و ڕووبەڕووی سیستەمی بیرکردنەوەی ئەوان ڕۆژان نەبامایەوە چارەنووسێکی دیم دەبوو.

عەبدوڵڵا پەشێو

هێلسنکی ـ 2.10.2002

وانەی یەکەم

منداڵەکان!
ئەی یاخییە ژینتاڵەکان:
سبەی ئێوە کە گەورە بوون،
لە لاوکا،
لە حەیرانا،
لە مزگەوت و دیوەخانا،

لە چیرۆکا،
لە هۆنراوەی شاعیرێکی ترسنۆکا،
ڕەنگە زۆرتان بەرگوێ کەوێ
باسی ئێمە و ئازایەتی،
باسی ئێمە و کوردایەتی،
بەڵام نەکەن بڕوا بکەن،
هەمووی درۆن، درۆی پەتی!

وانەی دووەم

منداڵەکان!
ئێمە تووشی سەد کوێرەڕێین...
چرای بیرمان گەلێک کزە،
هەنگاوی کوێرانە دەنێین!

* * *

مناڵەکان!#

ئەفسانەکان دەگێڕنەوە:

هەبوو... نەبوو...

هۆزێک هەبوو لە خاکێکا.

پاڵەوانیان -

چاوی کوێر بوو،

هەوای دەورەی خۆی دەپێکا.

فەیلەسووفیان -

فاڵچییەک بوو،

شەوان فاڵی دەگرتەوە،

تا بزانێ کەی دوژمن بۆی

پەت دەخاتە گەردنی خۆی.

پیاوماقوولیان -

کەڕ و لاڵ بوو،

ماوەی کورتی ئارامیشی هەزار ساڵ بوو!

هۆزی نەگبەت
شەوی دەژمارد،
ڕۆژی دەژمارد،
سێ ژەم نان و چەپڵەی دەخوارد،
چاوەڕێ بوو کە دوژمن بۆی
پەت بخاتە گەردنی خۆی!

یەکەم جارە چاپ دەکرێ. پاییزی ١٩٨٠، لە ڤیەننا، هاوڕێم د. کوردۆ عەلی وەبیری هێنامەوە.

وانەی سێیەم

منداڵەکان!

ئێوەن زەلکاو دەشڵەقێنن،

ئێوەن ئەو بوومەلەرزانەی

سبەی کانی دەتەقێنن،

ئێوەن سبەی

سنووری دەستکرد دەشکێنن،

قەفی زنجیری لێکپچڕاو

بە یەکترەوە دەلکێنن.

ئێوەن سبەی
لە قامیشلی،
لە دیاربەکری شێخ سەعیدا،
لە سلێمانیی بریندارا،
لە مەهابادی (قازی) دا،
بە یەک فەلسەفە پێدەگەن،
گشت تێدەگەن:
ئەوەی کورد بێ، نەوەی نوێ بێ،
دەبێ تێشووی
ڕێی یەکیەتیی کوردی پێ بێ!

وانەی چوارەم

مناڵەکان!

لە وانەکانی دوێنێمدا

گوتم ئێمە، لەوەتی هەین،

درۆ لەگەڵ خۆمان دەکەین،

لە ژینمانا،

لە کردەوە و نووسینمانا بێ فەلسەفەین.

ئەمەم گوت و دنیا ڕما،
هەوری تانە
بەرەو ئاسۆی بیرم جما!

منداڵەکان!
توخواکەی بپرسن لێیان،
بپرسن لەوانەی چاویان
تینی ناگاتە بەر پێیان،
مەترسن، بپرسن، بڵێن:
لە سەفەری دوورگەی خوێنا
بۆ منالآن چیتان هێنا؟
پێمان بڵێن، چیتان هێنا؟!

وانەی پێنجەم

منداڵەکان!

ئەی بێلانە ژیندانەکان:

زۆر لەمێژە دایکەکانی ئەم وڵاتە

مەمکەکانیان

شیری سەربەستیی تیا قاتە.

زۆر لەمێژە کێوەکانی ئەم وڵاتە،

پێغەمبەرێکیان تیا قاتە!

منداڵەکان!

لە ئاگردانی چاوتاندا،

من چاوەڕێی زەردەشتێکم،

بێ، جێ بەو بتانە لەق کا.

من چاوەڕێی

چەخماخەی ئاقێستایەکم،

بێ، جەرگی تاریکی شەق کا!

وانەی شەشەم

منداڵەکان!
سەنگەر سەنگەر، چیاکان گەڕام،
گوێم لێ بوو، کۆمەڵێک قەوان #،
لە ناو سەنگەرێکی چۆڵدا،
لە پێشمەرگەی شەهید دەدوان!

قەوان: قاوغی فیشەک، قەپێلکی بەتاڵی گوللە

وانەی حەوتەم

منداڵەکان!
دەسگیرانم کۆترێکی دیاربەکرە.
حەزی لە چیا و قاسپەی کەو و ڕەنگی بەفرە.
بۆ گواستنەوەی
زنجیرەی چیام قەف قەف بڕی.
ڕۆژ ژمێرم پەڕ پەڕ دڕی.

پەساپۆرتم؟
ئاوات و زەردەخەنە بوو،
کلدان و کیسێک خەنە بوو.
کە لە دەرگەی سنوورم دا،
لە باتی ماچ،
ماچی گەرمی دەسگیرانم،
تفی زەردی پۆسنالڕەشێک
هات... سواخی دا ناوچەوانم!

وانەی هەشتەم

منداڵەکان!
ئەی برسییە ژینتاڵەکان،
لەسەر سنگە نەوتاوییەکەی بابەگوڕگوڕ،
نێزیک تاقگەی سەرەوژووری زێڕینی گڕ،
گڵکۆیەکی بچکۆلەم دی.
لێی نووسرابوو:
« ئا لێرەدامناڵێکی چاوگەشی کورد
لە برسان مرد! »

وانەی نۆیەم

منداڵەکان!

ئەوەی دەنکەگەنمێکی چاند -
گوڵەگەنمی دروێنەکرد.
ئەوەی دڵۆپێک خوێنی چاند -
تابلۆیەکی بۆ خۆی نەخشاند.
ئەوەی تەنیا هاوارێکی لە دەم دەرچوو -
گوێی لە سەدای دەنگی خۆی بوو.

کەچی، ئێمە
کاسەسەر و چاو دەچێنین،
بارانی خوێن بەسەریانا دەبارێنین،
هێشتا وەرزی دروێنەشمان دیار نییە.
تا گوڵەگەنمێکی کێڵگەی
ئەو خوێنەشمان دیار نییە.

* * *

منداڵەکان!
با ئەو جۆگەیە بگۆڕین
کە خوێنمانی پێدا دەڕوات.
با ئەو زەمینەش بگۆڕین
کە چاو و کاسەسەر دەخوات.
ئەوجا کێڵگەی رووناکیتان نیشان دەدەم.
ئەوجا وەرزی دروێنەتان بۆ ڕست دەکەم.

وانەی دەیەم

منداڵەکان!
لەسەر ناوچەوانی زەردی ڕۆژنامەکان،
لەسەر بۆڕییە نەوتەکان،
لە دیواری ئاودەستخانەی مزگەوتەکان،
دە ملیۆن جار
نووسیمان: « بژی چەوساوە »
نووسیمان: « بژی کرێکار »

بەڵام هەموو نووسینەکان،
تەنیا جارێ،
نەیانتوانی ببنە پاروو،
تێر کەن زگی کرێکارێ!

وانەی یازدەم

منداڵەکان!
ئەی بێلانە ژینتاڵەکان،
شەو لە خەوما ڕێبوارێک بووم.
بۆ بارەگای (یوتان) # دەچووم.
کە دەروازەکەی قووتی دام
ڕەشم بینی - ئاڵای هەبوو،
سپیم بینی - ئاڵای هەبوو،
هەرچیم بینی - ئاڵای هەبوو.

قیژاندییان:

« ئەی بێ وڵات، بۆ دەرەوە!

"ئەی بێ ئاڵا، بۆ دەرەوە! »

منیش گوتم:

" مەقیژێنن!

کە دەچمەوە،

ئەم چیرۆکە بۆ منالآن دەگێڕمەوە! "

یوتان (۱۹۰۹-۱۹۷٤) سکرتێری گشتیی نەتەوە یەکگرتووەکان لە ۱۹٦۲-۱۹۷۱ ز

وانەی دوازدەم

منداڵەکان!
کە وانەکان دەخوێننەوە،
ئەگەر ڕۆژ بوو-
لە کونجێکا کپ هەڵتووتێن،
ئەگەر شەو بوو-
با چراکان کز بسووتێن.

چاک دەزانم،
گەورەکانتان بتانبینن،
داختان دەکەن،
وانەکانم دەسووتێنن،
دێن، دووبارە ،
جەستەی حەللاج دەدەنەوە لە سێدارە!

چەند شیعرێکی قەدەغە

نەورۆزی ١٩٦٩

پرسیم لە کاوەی باپیرم،
گوتم: بابە! وا دەست بەستەم،
دە پێم بڵێ، چۆن دەگەمە
نەورۆزەکەی سەدەی بیستەم؟

گوتی:ڕۆڵە! گەر کوردستان
بکەن بە پارچە ئاگرێ،
نەک زوحاکێک، هەزار زوحاک
مل کەچ دەکا و خۆی ناگرێ!

١٩٦٩ ـ کوردستان

یەکەمجار لە نەورۆزی ١٩٦٩ دا، لە مەخموور، خوێنراوەتەوە

بۆ شۆڤێنیم؟

وا ڤێتنامی
بۆ ڤێتنامیان سەردادەنێن.
فەلەستینی دەمرن، دەژین،
بۆ هەر دڵۆپەئاوێکی،
بۆ هەر بەردێکی فەلەستین.
ئەگەر منیش داوا بکەم
سەربەست بژیم، وەکوو پیاو،

له کوردستانێکی ئازاد،
نەک لەتلەت و پێشێل کراو،
بۆ شۆڤێنی و خۆپەرستم؟
دە پێم بڵێ، خۆشەویستم،
بۆ شۆڤێنی و خۆپەرستم؟

١٩٧٠ ـ کوردستان

ئاڵا

دۆستەکانم! باش بزانن،
دوژمنانم! باش بزانن:
چەند باوەڕم بە زەردەشت و
بە ئاڤێستا و بە خوا هەیە،
هەزار هێندەش
باوەڕم بە هەڵکردنی ئاڵا هەیە!

١٩٧٠ ـ کوردستان

یەکەمجار ڕۆژی ٩٧١/٦/٢٤ لە شاری کۆیێ، لە میهرەجانی حاجی قادردا خوێنراوەتەوە

ئەپۆڵڵۆ

ئەی مانگ، گەڕیدەی بێ وڵات،
سووچی خۆت بوو ئەپۆڵڵۆ هات!

منی کوردیش، ڕۆژانی زووم،
وەک تۆ، لە پۆپەی بەرزی بووم

کەچی پاکی و ڕووناکیی خۆم
بوون بە مایەی نەگبەتی بۆم:

پاروو‌م، نەوتم، دەشتم، گردم،
هەموویان لێ داگیر کردم!

١٩٧٠ ـ هەولێر

کەشتیی ئەپۆللۆ یەکەم مرۆی لەسەر ڕووی مانگ دابەزاند. یەکەم جار ئێوارەی ڕۆژی ١٩٧١/٦/٢٤ لە شاری کۆیە، لە میهرەجانی حاجی قادری کۆییدا خوێنراودتەوە. کاک فەخرەددین تاهیر کاسێتی مەهرەجانەکەی بۆ ناردم.

سەرکەوتن

سەردەکەوین!
چونکە دوێنێ
تۆپە قوڕێکی دەستکردم
دایە دەست منداڵێکی کورد،
ئەو، لەباتی بووکەشووشە،
تفەنگێکی بچکۆلانەی لێ دروست کرد!

١٩٧١ ـ کوردستان

ئاشتی

خوا دەزانێ
باڵای تفەنگم خۆش ناوێ!
بەڵام، ئاخ! کۆترەکەی ئاشتی
کرە وەکوو شێرەبەفرینەی بەیانی،
لەسەر لوولەی تۆپی ماتی وەستا ڕەجەب #
دەنووکی خۆی
خستۆتە ژێر باڵەکانی.

وەک بیستوومە،
ئەو کۆترە مانگرتووە،
لە ئاسمانی وڵاتێکی بێ ئاڵادا،
بە شریخەی تفەنگ نەبێ،
قەت لە شەقەی باڵی نادا!

٢٣/٥/١٩٧٣ ـ کوردستان

وەستا ڕەجەب: چەکسازێکی بەهرەداری کورد بوو، گەلێک تۆپی بۆ شۆڕشی پاشای گەورەی ڕواندزی دروست کرد، تا ئێستاش هەندێکیان هەر ماون.

تەعریب

له ئاسمانەوە نەهاتووم،
من مێوان نیم.
من مێوانی سێبەرقورسی کوردستان نیم.
بەر لە مێژوو
کانییەک بووم، لێرە دەربووم.
بەر لە مێژوو
ئاگرێک بووم، لێرە هەڵبووم.

بار کەن، برۆن!
کانیاوەکان، جگە لە من،
کەسێکی تر تێرئاو ناکەن.
دار گوێزەکان، جگە لە من،
بۆ هیچ کەسێک
سێبەری خۆیان هەڵناخەن!.

بار کەن، برۆن!
زەویی ئێمە
دانی ئێوەی لێ شین نابێ.
مێرگەکانمان
لەژێر پێی گارانەکانتان وەک ئاگرن...
تا دارتووشمان یاخی دەبن،
جۆلانەیەک بۆ منداڵتان ڕاناگرن!
بار کەن، برۆن!
بار کەن، برۆن!

مێوەی درەختەکانمان کاڵە،
ئاومان سوێرە،
هەنگوینمان بە دەمتان تاڵە!
بار کەن، بڕۆن!
بار کەن، بڕۆن!

١٩٧٣ ـ کوردستان

(تەعـــریب) یەکـــەم جـــار لە ١٩٧٣/٨/١٦دا، لە یانەی مـامـۆسـتـایانی شـاری کـەرکووکدا، خـوێندرایەوە. ڕووی ئەم شیعرە لەو عەرەبە بەعسییە داگیرکەرانەیە کە بۆ عەرەباندن ناردرابوونە کوردستان، نەک عەرەب بە گشتی کە دراوسێی لەمێژینەی گەلی کوردستانن..

لەو کاتەدا پۆستە گەیشت...
پۆستەی ڕەشی بەغدا گەیشت.
نامەی گڕ و ساچمەی هێنا
بۆ ئەو گوندەی خونچەکانی
هەڵنەسابوون لەناو نوێنا...
لەودیو هەوران
تۆزێک خڵتەی ویژدان ما بوو،
تا ئەوەشی لەبن پێ نا!

ئێستاش دەگێڕنەوە و دەڵێن :
بێشکەیەکی لاسووتاوی... تەنیا جێماو
بە کوڵ دایە پڕمەی گریان
بۆ کانییەک گڕوگاڵی
تاهەتایێ خەفەکراو

ئێستاش دەگێڕنەوە و دەڵێن :
لەو کاتەدا

زەوی گریا،

ئاسمان گریا،

ئینجیل گریا،

قورئان گریا،

گریا... گریا...

هەموو شتێک، بێدەنگ گریا.

تەنیا لەناو مناڵدانی ئافرەتێکا

گیانێکی نوێ چاوی پشکووت،

نیگای گێڕا و لەپڕێکا

لەناو مشکیی دوای دۆزەخا

ترووسکایی ڕابوونێکی تازەی پێکا.

١٩٧٢ - ١٩٧٣ کوردستان